

TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ NHÀ NƯỚC KIỂU MỚI Ở VIỆT NAM

Nguyễn Hữu Vương
Trường Đại học Văn Hiến
VuongNH@vhu.edu.vn

Ngày nhận bài: 22/12/2015; Ngày duyệt đăng: 23/4/2016

TÓM TẮT

Quá trình hình thành và phát triển tư tưởng Hồ Chí Minh về Nhà nước là kết quả của sự thấm nhuần sâu sắc những học thuyết về nhà nước dân chủ, đặc biệt là những nguyên lý của chủ nghĩa Mác - Lênin và vận dụng sáng tạo những tư tưởng đó vào điều kiện cụ thể ở Việt Nam để thiết kế, xây dựng một Nhà nước kiểu mới thực sự của dân, do dân, vì dân. Chính vì vậy tư tưởng về Nhà nước của Chủ tịch Hồ Chí Minh có giá trị về lý luận và thực tiễn to lớn, đã và đang được Đảng ta quán triệt để xây dựng một Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa của dân, do dân, vì dân.

Từ khóa: tư tưởng Hồ Chí Minh, Nhà nước.

ABSTRACT

Hochiminh's perspectives on a new type of government in Vietnam

The process of forming and developing Hochiminh ideology is a result of profound absorption of theories on democratic governments, especially about Max-lenin doctrines, the creative application of those theories in Vietnamese particular contexts to design and build a new Government truly of, by, and for people. That's why the Hochiminh's perspectives on government have significant theoretical and practical values, having been being absolutely mastered by the Communist Party to build a socialist legal government of, by, and for people.

Keywords: Hochiminh ideology, government.

1. Đặt vấn đề

Tư tưởng Hồ Chí Minh về Nhà nước không những có giá trị to lớn về lịch sử mà còn có ý nghĩa đối với việc cải cách bộ máy nhà nước hiện nay, góp phần cung cấp những luận cứ khoa học để cải cách bộ máy lập pháp, hành pháp và tư pháp phù hợp với nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa ở nước ta hiện nay. Nghiên cứu tư tưởng của Người về Nhà nước còn góp phần xây dựng và phát triển nền dân chủ xã hội chủ nghĩa, xây dựng và hoàn thiện Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam. Tư tưởng của Chủ tịch Hồ Chí Minh về nhà nước với nhiều nội dung hết sức phong phú, do khuôn khổ có hạn của bài báo, chúng tôi chỉ trình bày: Tư tưởng Hồ Chí Minh về Nhà nước kiểu mới - Quá trình hình thành và phát triển.

2. Sự lựa chọn của Chủ tịch Hồ Chí Minh về Nhà nước kiểu mới ở Việt Nam

Cuối thế kỷ XIX đầu thế kỷ XX, xã hội Việt Nam khủng hoảng về đường lối cứu nước. Các phong trào yêu nước Việt Nam trong thời kỳ này

liên tiếp diễn ra nhưng cuối cùng đều thất bại. Đất nước ta như đêm tối không có đường ra, không có phong trào yêu nước nào giải quyết được hai mâu thuẫn cơ bản trong xã hội Việt Nam, đó là: Mâu thuẫn giữa toàn thể dân tộc ta với thực dân Pháp xâm lược; Mâu thuẫn giữa nhân dân ta mà chủ yếu là giai cấp nông dân với địa chủ phong kiến.

Lịch sử đặt ra cho dân tộc ta là phải tìm được đường lối cứu nước đúng đắn nhằm thoát khỏi ách thống trị của thực dân Pháp. Xuất phát từ tình hình đó với tấm lòng yêu nước thương dân, ngày 5/6/1911, Nguyễn Tất Thành (Hồ Chí Minh) đã rời bến Nhà Rồng ra đi tìm đường cứu nước. Hồ Chí Minh đã bôn ba nhiều nước trên thế giới nhằm khảo sát, nghiên cứu và học tập kinh nghiệm của một số cuộc cách mạng. Năm 1920, Người đã tìm được con đường cứu nước đúng đắn, khoa học, cách mạng. Đó là con đường giải phóng dân tộc gắn liền với giải phóng giai cấp, cách mạng Việt Nam gắn liền với cách mạng của giai cấp công nhân trên toàn thế giới. Đó chính là con đường cách mạng vô sản. Người

viết: “Muốn cứu nước giải phóng dân tộc, không có con đường nào khác con đường cách mạng vô sản. Chỉ có Chủ nghĩa Xã hội, Chủ nghĩa Cộng sản mới giải phóng được cho giai cấp vô sản và nhân dân lao động bị áp bức bóc lột trên toàn thế giới khỏi ách nô lệ” [2, tr.274]. Sự lựa chọn của Người là hoàn toàn đúng đắn, phù hợp với quy luật của thời đại mới. Thời đại được mở đầu bằng cách mạng tháng Mười Nga vĩ đại: Độc lập dân tộc gắn liền với chủ nghĩa xã hội.

Cùng với việc lựa chọn con đường giải phóng dân tộc, Hồ Chí Minh cũng luôn luôn trăn trở về xây dựng một Nhà nước kiểu mới. Hồ Chí Minh là người đầu tiên khẳng định phải thiết lập một Nhà nước kiểu mới thật sự ở Việt Nam. Nhà nước pháp quyền của dân, do dân, vì dân.

Trong quá trình tìm đường cứu nước Người đã tiếp cận với nhiều cuộc cách mạng, nhiều mô hình nhà nước khác nhau trên thế giới. Đặc biệt, Người đã nghiên cứu ba cuộc cách mạng điển hình ở Mỹ, Pháp, Nga và đi tới nhận định: “Tư bản dùng chữ tự do, bình đẳng, đồng bào để lừa dân, xúi dân đánh đổ phong kiến mà áp bức dân. Cách mệnh Pháp cũng như cách mệnh Mỹ nghĩa là cách mệnh tư bản, cách mệnh không đến nơi...” [2, tr.274].

Theo Người, Cách mệnh triệt để thì phải “làm sao cách mạng rồi thì quyền giao cho dân chúng số nhiều, chớ để trong tay một bọn ít người. Thế mới khỏi hy sinh nhiều lần, thế dân chúng mới được hạnh phúc” [2, tr.270]. Người khẳng định: “Chỉ có Cách mệnh Nga là đã thành công và thành công đến nơi” [2, tr.270]. Cuộc Cách mạng tháng Mười đã dùng bạo lực cách mạng của quần chúng để đánh đổ giai cấp tư sản và giai cấp địa chủ phong kiến, lập nên chính quyền công nông, xây dựng một xã hội không có người bóc lột người.

Tư tưởng về Nhà nước kiểu mới của Chủ tịch Hồ Chí Minh được hình thành và phát triển thể hiện qua những tác phẩm như: “Yêu sách của nhân dân An Nam” (1919); “Lời phát biểu tại Đại hội Tua” (1920); “Bản án chế độ thực dân Pháp” (1925);... Đặc biệt là tác phẩm “Đường cách mệnh” (1927). Tư tưởng về Nhà nước kiểu mới của Chủ tịch Hồ Chí Minh còn được ghi trong: “Chính cương vắn tắt” năm 1930 của Đảng:

*“Đánh đổ đế quốc Pháp và bọn phong kiến
Làm cho nước Nam hoàn toàn độc lập
Dựng ra chính phủ công nông binh
Tổ chức quân đội công nông binh”*

[2, tr.4,133,430].

Chủ tịch Hồ Chí Minh lựa chọn kiểu nhà nước Xô viết, nhưng Người không lấy nguyên bản kiểu nhà nước ấy để xây dựng ở Việt Nam mà Người đã sáng tạo, cải biến cho phù hợp với đặc điểm của dân tộc Việt Nam. Tư tưởng này đã thể hiện nhận thức mới về xây dựng Nhà nước dân chủ nhân dân của Người, được thông qua tại Hội nghị Trung ương lần thứ VIII (5-1941). Nghị quyết chỉ rõ: “không nên nói công nông liên hiệp và lập chính quyền Xô viết mà phải nói toàn thể nhân dân liên hiệp và lập chính phủ dân chủ cộng hòa” [1, tr.127,150]. Chương trình Việt Minh cũng ghi rõ: “Sau khi đánh đuổi được đế quốc Pháp, Nhật sẽ thành lập một chính phủ nhân dân của Việt Nam, Dân chủ, Cộng hòa... Chính phủ ấy do quốc dân đại hội cử ra” [1, tr.127,150].

Tư tưởng Hồ Chí Minh về nhà nước kiểu mới ở Việt Nam là kết quả của sự tìm tòi nghiên cứu, lựa chọn những mô hình Nhà nước ở phương Đông cũng như phương Tây, đặc biệt Người vận dụng sáng tạo tư tưởng của chủ nghĩa Mác - Lênin về Nhà nước để xây dựng Nhà nước của dân, do dân, vì dân. Điều đó chứng tỏ tầm nhìn sâu rộng và sự sáng tạo của Chủ tịch Hồ Chí Minh về xây dựng Nhà nước kiểu mới ở Việt Nam.

3. Chủ tịch Hồ Chí Minh chỉ đạo xây dựng Nhà nước kiểu mới ở Việt Nam

Nhà nước “thân dân”, nhà nước lấy “dân làm gốc” là một tiến bộ của lịch sử. Nhưng đó chưa phải là Nhà nước kiểu mới. Tư tưởng “thân dân” hoặc lấy “dân làm gốc” vốn đã có trong xã hội phong kiến phương Đông với học thuyết Khổng Tử. Đặc biệt tư tưởng đó được nhấn mạnh từ những triều đại phong kiến tiến bộ ở Việt Nam và trở thành điểm xuất phát của chủ nghĩa nhân văn truyền thống mà Hồ Chí Minh đã tiếp thu, và trực tiếp nhất là từ trong quan niệm “Ái quốc thương dân” của cụ thân sinh ra Người - cụ Phó bảng Nguyễn Sinh Sắc. Mang trong mình chủ nghĩa nhân văn, lại được tiếp nhận những giá trị khoa học từ các tác phẩm của C.Mác, Ph.Ăng

ghen, V.I Lenin, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã chỉ ra phương thức xây dựng Nhà nước kiểu mới. Đó là Nhà nước pháp quyền của dân, do dân, vì dân.

Nhà nước nào cũng mang bản chất của một giai cấp nhất định trong xã hội. Nhà nước Việt Nam mới do Hồ Chí Minh sáng lập mang bản chất giai cấp công nhân. Trong suốt quá trình xây dựng và củng cố nhà nước, Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn khẳng định: Cơ quan quyền lực nhà nước phải là của dân. Một Nhà nước kiểu mới trước hết phải là nhà nước của cả dân tộc, tiêu biểu cho khối đại đoàn kết của toàn dân, tập hợp được những người có đủ đức, đủ tài tham gia vào các công việc của nhà nước.

Thắng lợi của cách mạng tháng Tám năm 1945, khai sinh ra nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa, là thắng lợi vĩ đại của tư tưởng Hồ Chí Minh đối với cách mạng Việt Nam, trên cương vị là người đứng đầu Chính phủ, Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn luôn quan tâm và xúc tiến việc chỉ đạo xây dựng Nhà nước kiểu mới thật sự ở Việt Nam.

Sau khi giành được chính quyền, đất nước ta gặp vô vàn khó khăn, tuy nhiên Chủ tịch Hồ Chí Minh vẫn đặc biệt quan tâm đến việc thiết kế, tổ chức nhà nước đảm bảo tính hợp hiến, hợp pháp.

Chỉ sau một ngày đọc bản Tuyên ngôn độc lập, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã chủ trì cuộc họp Chính phủ đề ra nhiệm vụ cấp bách của Nhà nước Việt Nam và chính Người đã trực tiếp đề nghị Chính phủ tổ chức càng sớm càng tốt cuộc Tổng tuyển cử ở Việt Nam với chế độ phổ thông đầu phiếu. Cuộc Tổng tuyển cử trên phạm vi cả nước vào ngày 6-1-1946 được diễn ra trong bối cảnh đất nước bộn bề khó khăn, kẻ thù bên trong và bên ngoài chống phá, song tổng tuyển cử đã thành công tốt đẹp. Với kết quả đó một Nhà nước kiểu mới mà Người lựa chọn đã trở thành hiện thực. Nhà nước đó là nhà nước của khối đại đoàn kết dân tộc. Nhà nước mang bản chất giai cấp công nhân. Nhà nước của dân, do dân, vì dân.

Hồ Chí Minh nhấn mạnh ý nghĩa của Tổng tuyển cử: “Trong cuộc Tổng tuyển cử, hễ là những người muốn lo việc nước thì đều có quyền ra ứng cử, hễ là công dân thì đều có quyền đi bầu cử. Do Tổng tuyển cử mà toàn dân bầu ra Quốc hội, Quốc hội sẽ cử ra Chính phủ. Chính

phủ đó là Chính phủ thực sự của toàn dân” [2, tr.4,133,430].

Đây là chế độ bầu cử phổ thông, trực tiếp, bình đẳng và theo nguyên tắc bỏ phiếu kín, hoàn toàn phù hợp và đáp ứng yêu cầu của nhiệm vụ xây dựng chính quyền nhân dân trong điều kiện lịch sử cụ thể của Việt Nam. Chính vì vậy, đối với việc thành lập cơ quan quyền lực Nhà nước cao nhất trong hơn nửa thế kỷ qua của nước Việt Nam vẫn được thực hiện theo nguyên tắc đó. Trong điều kiện vận nước hiểm nghèo, ở trong tình trạng “ngàn cân treo sợi tóc”, sau cuộc Tổng tuyển cử ngày 6-1-1946 trong phiên họp đầu tiên ngày 2-3-1946 Hồ Chí Minh đã đề nghị Quốc hội mở rộng thêm 20 ghế cho Việt Nam Cách mệnh đồng minh hội và 50 ghế cho Việt Nam Quốc dân đảng không qua bầu cử là một sách lược mềm dẻo. Người tập hợp được nhiều nhân sĩ, trí thức yêu nước, quan lại cao cấp của chế độ cũ tham gia Chính phủ liên hiệp lâm thời đó là biểu hiện rõ rệt nhất tinh thần đại đoàn kết dân tộc phù hợp với điều kiện lịch sử lúc bấy giờ.

Sau khi quân đội Tưởng rút về nước, một số đại biểu quốc hội của các đảng phái trốn ra nước ngoài, Chủ tịch Hồ Chí Minh được Quốc hội ủy nhiệm lập Chính phủ mới. Hồ Chí Minh khẳng định: “Chính phủ mới phải tỏ rõ cái tinh thần đại đoàn kết, không phân đảng phái... Chính phủ này tỏ rõ cái tinh thần quốc dân liên hiệp, là một Chính phủ chú trọng thực tế và sẽ nỗ lực làm việc, để tranh thủ quyền độc lập và thống nhất lãnh thổ cùng xây dựng một nước Việt Nam mới. Chính phủ này là Chính phủ toàn quốc, có đủ nhân tài Trung, Nam, Bắc tham gia” [2, tr.4,133,430]. Nhà nước này luôn luôn lấy lợi ích của dân tộc làm nền tảng, bảo vệ lợi ích của toàn dân, thể hiện sức mạnh của khối đại đoàn kết dân tộc.

Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn chăm lo xây dựng bộ máy Nhà nước đủ sức mạnh để vừa thực hiện nhiệm vụ giải phóng dân tộc, vừa xây dựng cuộc sống mới, điều đó được khẳng định trong việc xây dựng Hiến pháp 1946 và hoàn thiện hơn trong Hiến pháp 1959. Hiến pháp 1946 và 1959 do chính Chủ tịch Hồ Chí Minh trực tiếp soạn thảo và được Quốc hội thông qua.

Như vậy, Tổng tuyển cử và xây dựng Hiến

pháp sau khi giành được chính quyền là nhằm từng bước hoàn thiện cơ sở dân chủ của Nhà nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa, của chế độ mới, bảo đảm quyền tự do, dân chủ của nhân dân. Đây chính là điều khác biệt của Nhà nước kiểu mới so với nhà nước thực dân, phong kiến trước đây. Hồ Chí Minh là Chủ tịch đầu tiên của nước Việt Nam mới, là người đặt nền móng xây dựng một Nhà nước pháp quyền của dân, do dân, vì dân, một Nhà nước thể hiện quyền lực thuộc về nhân dân lao động.

4. Kết luận

Trải qua các thời kỳ cách mạng Việt Nam, dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam, Nhà nước ta đã không ngừng được củng cố và phát triển, góp phần quan trọng vào sự nghiệp đấu tranh giải phóng dân tộc, bảo vệ và xây dựng đất nước theo định hướng xã hội chủ nghĩa. Tuy nhiên, việc xây dựng Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa trong những năm vừa qua còn một số hạn chế, bất cập chưa đáp ứng đầy đủ yêu cầu

phát triển của thời kỳ đẩy mạnh công nghiệp hóa - hiện đại hóa đất nước.

Để xây dựng nhà nước kiểu mới theo tư tưởng Hồ Chí Minh chúng ta phải khắc phục tệ nạn tham nhũng, lãng phí, quan liêu, chủ nghĩa cá nhân, thiếu dân chủ, ý thức pháp luật kém... của một số cán bộ nhà nước và công dân, nhằm giữ nghiêm kỷ cương phép nước. Nhà nước ta phải tiếp tục cải cách nền hành chính, cải cách tư pháp, kiên quyết trừng trị mọi hành vi xâm phạm lợi ích của Tổ quốc, của nhân dân. Trong bối cảnh mới của tình hình quốc tế và hội nhập kinh tế quốc tế đang đặt ra những nhiệm vụ nặng nề đòi hỏi Nhà nước ta phải vận dụng, kế thừa và phát triển tư tưởng Hồ Chí Minh về Nhà nước, tiếp thu các giá trị tư tưởng hiện đại của loài người, đổi mới mạnh mẽ hơn nữa, sâu sắc và toàn diện hơn nữa trên các lĩnh vực, trước hết là cải cách hành chính, hoàn thiện tổ chức bộ máy Nhà nước, nâng cao năng lực và hiệu quả quản lý, đưa đất nước phát triển với nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

[1] Đảng Cộng sản Việt Nam (2000), *Văn kiện Đảng: Toàn tập*, tập 7, NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội.

[2] Hồ Chí Minh (1995), *Hồ Chí Minh toàn tập*, tập 7, NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội.